

Vides pārraudzības valsts birojs

Rūpniecības iela 23, Rīga, LV-1045, tālr. 67321173, fakss 67321049, e-pasts pasts@vpvb.gov.lv, www.vpvb.gov.lv

Rīgā

22.07.2021

Atzinums Nr. 4-03/3

Par Eiropas Savienības atveseļošanas un noturības mehānisma plāna Latvija Vides pārskatu

2021. gada 19. jūnijā Latvijas Republikas Finanšu ministrija Vides pārraudzības valsts birojā (turpmāk – Birojs) ir iesniegusi plānošanas dokumenta “*Eiropas Savienības atveseļošanas un noturības mehānisma plāns Latvija*” (turpmāk – Atveseļošanas plāns) stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma (turpmāk – SIVN) vides pārskatu (turpmāk – Vides pārskats). Atveseļošanas plānu izstrādāja Latvijas Republikas Finanšu ministrija. SIVN veica un Vides pārskatu sagatavoja Latvijas Republikas Finanšu ministrija (turpmāk – Izstrādātāja).

Likuma “*Par ietekmes uz vidi novērtējumu*” (turpmāk – Novērtējuma likums) 23. pieci *prim* panta sestā daļa noteic, ka Birojs sniedz atzinumu par vides pārskatu, ņemot vērā vides pārskata atbilstību normatīvo aktu prasībām un izraudzītā risinājuma pamatojumu, kā arī nosaka termiņus, kādos izstrādātājs pēc plānošanas dokumenta apstiprināšanas iesniedz kompetentajai institūcijai ziņojumu par plānošanas dokumenta īstenošanas tiešu vai netiešu ietekmi uz vidi, arī vides pārskatā neparedzētu ietekmi. Turpat noteikts, ka gadījumā, ja izraudzītais risinājums nav pietiekami pamatots, Birojs atzinumā norāda iebildumus, kas ņemami vērā, lemjot par plānošanas dokumenta apstiprināšanu.

Šis Biroja atzinums par Vides pārskata projektu sagatavots atbilstoši Novērtējuma likuma 23. pieci *prim* panta sestās daļas prasībām, vērtējot izraudzītā risinājuma pamatojumu un tā ietekmes uz cilvēku veselību un vidi būtiskumu, un tajā ietverti iebildumi, kas ņemami vērā, lemjot par plānošanas dokumenta apstiprināšanu.

I. Vides pārskatā ietvertā informācija un izraudzītā risinājuma pamatojums:

Plānošanas dokumenta Vides pārskats atbilstoši Ministru kabineta 2004. gada 23. marta noteikumu Nr.157 “*Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums*” IV nodaļas “*Vides pārskatā iekļaujamā informācija*” (turpmāk – Noteikumi Nr.157) 8. punktā noteiktajam ietver šādu informāciju:

1. Plānošanas dokumenta galvenie mērķi, risinājumi un iespējamās alternatīvas

- 1.1. Plānošanas dokuments atbilst tiem plānošanas dokumentiem, kuriem nepieciešams veikt SIVN procedūru atbilstoši Noteikumu Nr. 157 II daļā noteiktajam, ņemot vērā plānošanas dokumentu raksturu un ietekmi.
- 1.2. Atveseļošanas plāns ir nacionāla līmeņa plānošanas dokuments, kas izstrādāts, lai novērstu COVID-19 pandēmijas radīto kaitējumu ekonomikai un sociālajai jomai, stimulētu Eiropas atgūšanos, kā arī aizsargātu un radītu darbavietas. Atveseļošanas plāns ir

sagatavots, pamatojoties uz Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) 2021/241 (2021. gada 12. februāris), ar ko izveido Atveseļošanas un noturības mehānismu¹ (turpmāk Regula) un “*Stratēģiju Latvijai COVID– 19 krīzes radīto seku mazināšanai*”² (izskatīta Ministru kabineta sēdē 2020. gada 26. maijā), kas nosaka stratēģisku ietvaru ar kompleksu pasākumu kopumu, lai pārvarētu COVID– 19 un tā ietekmes ierobežošanas pasākumu izraisīto ekonomikas krīzi, fokusējoties ne tikai uz tautsaimniecības stabilizāciju, bet arī tautsaimniecības pārorientāciju un uz krīzes radīto izaugsmes iespēju izmantošanu

1.3. Atveseļošanas plāna izstrādē ir ņemtas vērā nozaru attīstības stratēģijas, ES kopējās prioritātes, Latvijas uzņemtās starptautiskās saistības, kā rezultātā plānošanas dokumentā ir identificēti šādi izaicinājumi:

- 1.3.1. Liels siltumnīcefekta gāzes (SEG) emisiju līmenis un mazs atjaunojamo energoresursu (AER) īpatsvars transporta sektorā, kā arī zema tautsaimniecības energoefektivitāte;
- 1.3.2. Zema uzņēmumu digitalizācijas pakāpe un digitālo prasmju līmenis pret ES vidējo;
- 1.3.3. Nepārejoši augsts nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto iedzīvotāju īpatsvars un salīdzinoši augsta ienākumu nevienlīdzība;
- 1.3.4. Ievērojamas sociālekonomiskās atšķirības un nevienlīdzība starp Rīgu un pārējiem Latvijas reģioniem;
- 1.3.5. Ierobežota veselības pakalpojumu pieejamība un nepietiekams finansējums veselības aprūpes sistēmā;
- 1.3.6. Produktivitāte, kas ir tikai 50 % pret ES vidējo, zemi ieguldījumi pētniecībā un attīstībā (P&A);
- 1.3.7. Augsts ēnu ekonomikas īpatsvars un zema kapacitāte nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošanā;
- 1.3.8. Nepietiekama publiskās pārvaldes iestāžu kapacitāte ātru un veiksmīgu reformu ieviešanā, nepietiekamas zināšanas publiskā iepirkuma un valsts atbalsta noteikumu piemērošanā, vēl aizvien liels administratīvais slogs un zems sabiedrības uzticības līmenis valsts pārvaldei.

1.4. Atveseļošanas plāna īstenošanai ir izvēlētas sešas komponentes: 1. *Klimata pārmaiņas un vides ilgtspēja*, 2. *Digitālā transformācija*, 3. *Nevienlīdzības mazināšana*, 4. *Veselība*, 5. *Ekonomikas transformācija un produktivitātes reforma* un 6. *Likuma vara*:

1.4.1. 1. Komponente **Klimata pārmaiņas un vides ilgtspēja** ietver reformu un investīciju virzienus:

1.4.1.1. reformu un investīciju virziens 1.1. **Emisiju samazināšana transporta sektorā** ietver reformu 1.1.1.r. *Rīgas metropoles areāla transporta sistēmas zaļināšana* ar plānotām investīcijām: 1.1.1.1.i.: Konkurētspējīgs dzelzceļa pasažieru transports kopējā Rīgas pilsētas sabiedriskā transporta sistēmā, attīstot bezemisiju dzelzceļa infrastruktūru ar bezemisiju ritekļiem; 1.1.1.2.i.: Videi draudzīgi uzlabojumi Rīgas pilsētas sabiedriskā transporta sistēmā un 1.1.1.3.i.: Pilnveidota veloceļu infrastruktūra;

1.4.1.2. reformu un investīciju virziens 1.2. **Energoefektivitātes uzlabošana** ietver plānotās investīcijas: 1.2.1.1.i. Daudzdzīvokļu māju energoefektivitātes uzlabošana un pāreja uz AER tehnoloģiju izmantošanu; 1.2.1.2.i. Energoefektivitātes paaugstināšana uzņēmējdarbībā (ietverot pāreju uz AER tehnoloģiju izmantošanu siltumapgādē un saistītas pētniecības un attīstības

¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=OJ:L:2021:057:FULL&from=EN>

² <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40487682&mode=mk&date=2020-05-26>

aktivitātes (t.sk. bioekonomikā); 1.2.1.3.i. Pašvaldību ēku un infrastruktūras uzlabošana, veicinot pāreju uz AER tehnoloģiju izmantošanu un uzlabojot energoefektivitāti; 1.2.1.4.i. Energoefektivitātes uzlabošana valsts sektora ēkās, t.sk. vēsturiskajās ēkās un 1.2.1.5.i. Elektroenerģijas pārvades un sadales tīklu modernizācija;

1.4.1.3. reformu un investīciju virziens 1.3. **Pielāgošanās klimata pārmaiņām** ietver reformu 1.3.1.r. *Katastrofu pārvaldības sistēmas adaptācija klimata pārmaiņām, glābšanas un ātrās reaģēšanas dienestu koordinācijai ar plānotām investīcijām*: 1.3.1.1.i. Glābšanas dienestu kapacitātes stiprināšana, īpaši VUGD infrastruktūras un materiāltehniskās bāzes modernizācija un 1.3.1.2.i. Investīcijas plūdu risku mazināšanas infrastruktūrā, t.sk. polderu sūkņu staciju atjaunošana, aizsargdambju atjaunošana, potamālo upju regulēto posmu atjaunošana.

1.4.2. 2. komponente: **Digitālā transformācija** ietver reformu un investīciju virzienus:

1.4.2.1. reformu un investīciju virziens 2.1. **Valsts pārvaldes digitālā transformācija** ietver reformu 2.1.1.r. *Valsts procesu un pakalpojumu modernizācija un digitālā transformācija ar plānotām investīcijām*: 2.1.1.1.i. Pārvaldes modernizācija un pakalpojumu digitālā transformācija, tai skaitā uzņēmējdarbības vide; reformu 2.1.2.r. *Valsts IKT resursu izmantošanas efektivitātes un sadarbības paaugstināšana ar plānotām investīcijām*: 2.1.2.1.i. Pārvaldes centralizētās platformas un sistēmas; 2.1.2.2.i. Latvijas nacionālais federētais mākonis;

1.4.2.2. reformu un investīciju virziens: 2.2. **Uzņēmumu digitālā transformācija un inovācijas** ietver reformu 2.2.1.r. *Uzņēmējdarbības digitālās transformācijas pilna cikla atbalsta izveide ar reģionālo tvērumu ar plānotām investīcijām*: 2.2.1.1.i. Atbalsts Digitālo inovāciju centru un reģionālo kontaktpunktu izveidei; 2.2.1.2.i. Atbalsts procesu digitalizācijai komercdarbībā; 2.2.1.3.i. Atbalsts jaunu produktu un pakalpojumu ieviešanai uzņēmējdarbībā; 2.2.1.4.i. Finanšu instrumenti komersantu digitālās transformācijas veicināšanai un 2.2.1.5.i. Mediju nozares uzņēmumu digitālās transformācijas veicināšana;

1.4.2.3. reformu un investīciju virziens 2.3. **Digitālās prasmes** ietver reformu 2.3.1.r. *Ilgspējīgas un sociāli atbildīgas atbalsta sistēmas pieaugušo izglītībai attīstība ar plānotām investīcijām*: 2.3.1.1.i. Augsta līmeņa digitālo prasmju apguves nodrošināšana; 2.3.1.2.i. Uzņēmumu digitālo prasmju attīstība; 2.3.1.3.i. Pašvadītas IKT speciālistu mācību pieejas attīstība; 2.3.1.4. Individuālo mācību kontu pieejas attīstība; reformu 2.3.2.r. *Digitālās prasmes sabiedrības un pārvaldes digitālajai transformācijai ar plānotām investīcijām*: 2.3.2.1.i. Digitālās prasmes iedzīvotājiem, t.sk. jauniešiem; reformu 2.3.2.r. *Digitālās prasmes sabiedrības un pārvaldes digitālajai transformācijai ar plānotām investīcijām*: 2.3.2.2.i. Valsts un pašvaldību digitālās transformācijas prasmju un spēju attīstība un 2.3.2.3.i. Digitālās plaissas mazināšana sociāli neaizsargātajiem izglītojamajiem un izglītības iestādēs;

1.4.2.4. reformu un investīciju virziens 2.4. **Digitālās infrastruktūras transformācija** ietver reformu 2.4.1.r. *Platjoslas infrastruktūras attīstība ar plānotām investīcijām*: 2.4.1.1.i. Pasīvās infrastruktūras izbūve Via Baltica koridorā 5G pārklājuma nodrošināšanai un 2.4.1.2.i. Platjoslas jeb ļoti augstas veiktspējas tīklu “pēdējās jūdzes” infrastruktūras attīstībā.

1.4.3. 3. komponente: **Nevienlīdzības mazināšana** ietver reformu un investīciju virzienu:

1.4.3.1. reformu un investīciju virziens 3.1. **Reģionālā politika** ietver reformu 3.1.1.r. *Administratīvi teritoriālā reforma ar plānotām investīcijām*: 3.1.1.1.i. Valsts reģionālo un vietējo autoceļu tīkla uzlabošana, 3.1.1.2.i. Pašvaldību kapacitātes stiprināšana to darbības efektivitātes un kvalitātes uzlabošanai; 3.1.1.3.i. Investīcijas uzņēmējdarbības publiskajā infrastruktūrā industriālo parku un teritoriju attīstīšanai reģionos; 3.1.1.4.i. Finansēšanas fonda izveide zemas īres mājokļu būvniecībai; 3.1.1.5.i. Izglītības iestāžu infrastruktūras pilnveide un aprīkošana; 3.1.1.6.i. Pašvaldību funkciju īstenošanai un pakalpojumu sniegšanai nepieciešamo bezizmešu transportlīdzekļu iegāde; reformu 3.1.2.r. *Sociālo un nodarbinātības pakalpojumu pieejamība minimālo ienākumu reformas atbalstam ar plānotām investīcijām*: 3.1.2.1.i. Publisko pakalpojumu un nodarbinātības pieejamības veicināšanas pasākumi cilvēkiem ar funkcionāliem traucējumiem; 3.1.2.2.i. Prognozēšanas rīka izstrāde sociālās apdrošināšanas sistēmas ilgtermiņa prognozēm, sistēmas ilgtermiņa stabilitātes izvērtēšanai un nodrošināšanai; 3.1.2.3.i. Ilgstošas sociālās aprūpes pakalpojuma noturība un nepārtrauktība; 3.1.2.4.i. Sociālās integrācijas kompetenču attīstības centra izveide cilvēku ar funkcionāliem traucējumiem drošumspējas veicināšanai un 3.1.2.5.i. Bezdarbnieku, darba meklētāju un bezdarba riskam pakļauto iedzīvotāju iesaiste darba tirgū.

1.4.4. 4. komponente **Veselība** ietver reformu un investīciju virzienu:

1.4.4.1. reformu un investīciju virziens 4.1. **Kvalitatīvu un izmaksu efektīvu integrētu veselības aprūpes pakalpojumu pieejamība un veselības aprūpes sistēmas gatavība pakalpojumu nodrošināšanai epidemioloģiskajās krīzēs** ietver reformu 4.1.1.r. *Uz cilvēku centrētas, visaptverošas, integrētas veselības aprūpes sistēmas ilgtspēja un noturība ar plānotām investīcijām*: 4.1.1.1.i. Atbalsts sabiedrības veselības pētījumu veikšanai; 4.1.2.1.i. Atbalsts universitātes un reģionālo slimnīcu veselības aprūpes infrastruktūras stiprināšanai, lai nodrošinātu visaptverošu ilgtspējīgu integrētu veselības pakalpojumu, mazinātu infekciju slimību izplatību epidemioloģisko prasību nodrošināšanā; 4.1.3.1.i. Atbalsts sekundāro ambulatoro pakalpojumu sniedzēju veselības aprūpes infrastruktūras stiprināšanai, lai nodrošinātu visaptverošu ilgtspējīgu integrētu veselības pakalpojumu, mazinātu infekciju slimību izplatību epidemioloģisko prasību nodrošināšanā;

1.4.4.2. reformu un investīciju virziens 4.2. **Cilvēkresursu nodrošinājums un prasmju pilnveide** ietver reformu 4.2.1.r. *Cilvēkresursu nodrošinājums un prasmju pilnveide ar plānotām investīcijām*: 4.2.1.1.i. Atbalsts cilvēkresursu attīstības sistēmas ieviešanai;

1.4.4.3. reformu un investīciju virziens 4.3. **Veselības aprūpes ilgtspēja, pārvaldības stiprināšana, efektīva veselības aprūpes resursu izlietošana** ietver reformu ar plānotām investīcijām: 4.3.1.1.i. Atbalsts sekundārās ambulatorās veselības aprūpes kvalitātes un pieejamības novērtēšanai un uzlabošanai.

1.4.5. 5. komponente **Ekonomikas transformācija un produktivitātes reforma** ietver reformu un investīciju virzienus:

1.4.5.1. reformu un investīciju virziens 5.1. **Produktivitātes paaugstināšana caur investīciju apjoma palielināšanu P&A** ietver reformu 5.1.1.r. *Inovāciju pārvaldība un privāto P&A investīciju motivācija ar plānotām investīcijām*: 5.1.1.1.i. Pilnvērtīga inovāciju sistēmas pārvaldības modeļa izstrāde un tā nepārtraukta darbināšana un 5.1.1.2.i. Atbalsta instruments inovāciju klasteru attīstībai;

- 1.4.5.2. reformu un investīciju virziens 5.2. **Augstskolu pārvaldības modeļa maiņas nodrošināšana** ietver reformu 5.2.1.r. Augstākās izglītības un zinātnes izcilības un pārvaldības reforma ar plānotām investīcijām: 5.2.1.1.i. Pētniecības, attīstības un konsolidācijas granti.
- 1.4.6. 6. komponente **Likumu vara** ietver reformu un investīciju virzienus:
- 1.4.6.1. reformu un investīciju virziens 6.1. **Ēnu ekonomikas mazināšana godīgas uzņēmējdarbības veicināšanai** ietver reformu 6.1.1.r *Analītiskas stiprināšana un datu pārvaldības attīstība nodokļu administrēšanas un muitas jomā* ar plānotām investīcijām: 6.1.1.1.i. Esošo analītisko risinājumu modernizācija; 6.1.1.2.i. Jaunu analīzes sistēmu izstrāde; 6.1.1.3.i. Personāla apmācības darbam ar analītisko platformu un konsultācijas; reformu 6.1.2.r *Muitas kontroles punktus skenēto attēlu attālināta un centralizēta analīze* ar plānotām investīcijām: 6.1.2.1.i Dzelzeļa rentgena iekārtu sasaiste ar BAXE un mākslīgā intelekta izmantošana dzelzeļu kravu skenēšanas attēlu analīzei; 6.1.2.2.i Muitas laboratorijas kapacitātes stiprināšana, 6.1.2.3.i Saņemto pasta sūtījumu muitas kontroles pilnveidošana Lidostas MKP un 6.1.2.4.i. Infrastruktūras izveide kontroles dienestu funkciju īstenošanai Kundziņsalā.
- 1.4.6.2. reformu un investīciju virziens 6.2. **Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas identificēšana, ekonomisko noziegumu izmeklēšana, tiesvedības procesu modernizācija un preventīvo darbību īstenošana** ietver reformu 6.2.1.r. *Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas identificēšanas, ekonomisko noziegumu izmeklēšanas un tiesvedības procesu modernizācija* ar plānotām investīcijām: 6.2.1.1.i. AML inovāciju centra izveide noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas identificēšanas uzlabošanai; 6.2.1.2.i. Ekonomisko noziegumu izmeklēšanas kapacitātes stiprināšana; 6.2.1.3.i. Vienota tiesnešu, tiesu darbinieku, prokuroru, prokuroru palīgu un specializēto izmeklētāju (starpdisciplināros jautājumos) kvalifikācijas pilnveides mācību centra izveide;
- 1.4.6.3. reformu un investīciju virziens 6.3. **Publiskās pārvaldes modernizācija** ietver reformu 6.3.1. *Publiskās pārvaldes modernizācija* ar plānotām investīcijām: 6.3.1.1.i. Atvērta, caurskatāma, godprātīga un atbildīga publiskā pārvalde; 6.3.1.2.i. Publiskās pārvaldes profesionalizācija un administratīvās un kapacitātes stiprināšana; 6.3.1.3.i. Publiskās pārvaldes inovācijas eko-sistēmas attīstība un 6.3.1.4.i. Nevalstisko organizāciju izaugsme sociālās drošības pārstāvniecībā un sabiedrības interešu uzraudzībā.
- 1.4.6.4. reformu un investīciju virziens 6.4. **Atklātības palielināšana, konkurences veicināšana, pasūtītāju profesionalizācija un uz riskiem balstīti uzraudzības pasākumi publiskajos iepirkumos** ietver reformas 6.4.1.r. Publisko iepirkuma līgumu reģistra izveide, 6.4.2.r. Konkurences vides pilnveidošana un korupcijas risku mazināšana; 6.4.3.r. Profesionalizācijas stratēģijas izstrāde un īstenošana un 6.4.4.r. IUB IT un analītiskās kapacitātes stiprināšana.
- 1.5. Veicot plānošanas dokumenta SIVN, Atvērto plānu publiskās apspriešanas redakcija tika vērtēta kā vienīgā alternatīva, un – kā atzīmēts Vides pārskatā – tas izriet no Latvijas interesēm un to nosaka attiecīgās ES Regulā ietvertās prasības un nosacījumi. Norādīts, ka Atvērto plānu investīciju stratēģisko pamatu veido Nacionālais attīstības plāns 2021. – 2027. gadam, EK ieteikumi, ņemot vērā ES Padomes 2019. un 2020. gadā noteiktās specifiskās rekomendācijas dalībvalstīm, kā arī nozaru plānošanas dokumenti. Veicot SIVN, iespējamās izmaiņas, ja plāns netiktu īstenots jeb *nulles scenārija* vērtējums,

noteikts, ņemot vērā esošo situāciju, pieņemot, ka Atveseļošanās plānā minētie ieguldījumi netiek ieviesti.

- 1.6. Vienlaicīgi precizētajā Vides pārskatā, kas iesniegts Birojā, norādīts, ka, ņemot vērā sabiedriskās apspriešanas rezultātus, Atveseļošanās plāna publiskai apspriešanai nodotajā redakcijā tika veiktas izmaiņas, tostarp iekļauti pasākumi AER integrācijai elektroenerģijas pārvades un sadales sistēmā, kā arī papildus finansējums plānots novirzīt arī uzņēmējdarbības, klimata inovāciju un mājokļu energoefektivitātei. Savukārt, ņemot vērā sabiedriskās apspriedes laikā saņemtos iebildumus no vides aizsardzības organizācijām, atbalsts nav ticis sniegts Atveseļošanās plānā plānotajai biometāna ražošanas un izmantošanas sistēmai, kā arī meža ekosistēmu noturības un vērtības celšanai. Tāpat norādīts, ka precizētajā Atveseļošanās plānā atbalsts ticis samazināts valsts pārvaldes digitālajai transformācijai, bet palielināts digitālo prasmju atbalstam, sociālajiem un nodarbinātības pakalpojumiem, palielinot finansējumu deinstitutionalizācijas pasākumiem, kā arī mājokļu pielāgošanas pasākumiem cilvēkiem ar invaliditāti.
- 1.7. Saistībā ar Atveseļošanās plānā paredzētajām reformām un plānotajām investīcijām, kā arī plānošanas dokumenta iespējamām alternatīvām, Birojs sniedz savu viedokli:
 - 1.7.1. Saskaņā ar Novērtējuma likuma 1. panta 7. punktu un Noteikumu Nr. 157 8.7. punktu Vides pārskatā identificē, apraksta un izvērtē plānošanas dokumenta un iespējamo alternatīvu ietekmi uz vidi, ņemot vērā plānošanas dokumenta izstrādes mērķus un teritoriju, kura varētu tikt ietekmēta. Šāda novērtējuma būtība ir izvērtēt plānošanas dokumenta īstenošanas iespējamo ietekmi un jau savlaicīgi integrēt dokumentā tādas vides apsvērumus, kas nelabvēlīgu ietekmi novērs vai samazina. Savukārt dažādu risinājumu novērtēšanas mērķis ir izvēlēties un pamatot piemērotāko risinājumu.
 - 1.7.2. Birojs secina, ka Atveseļošanās plāna SIVN izstrādes gaitā kā alternatīvas scenārijs vērtēta “*nulles*” alternatīva, t.i., ja Atveseļošanās plāns netiek realizēts.
 - 1.7.3. Birojs vispirms vērs uzmanību uz to, ka iespējamo alternatīvu novērtējums nenozīmē, ka būtu jānovērtē iespējamās alternatīvas Atveseļošanās plāna izstrādei kā tādai, bet gan, ka vērtējamas ir alternatīvas veidiem un pasākumiem, ar kādiem noteiktajos attīstības virzienos varētu sasniegt plānošanas mērķus. Turklāt alternatīvos risinājumus nav nepieciešams izvērtēt pilnīgi katram pasākumam, bet gan tiem, kas saistīti ar ietekmi uz vidi, kur apsvērtas un iespējamās alternatīvas. Plānošanas dokumentu izstrādes gaitā daudzveidīgi un dažādi risinājumi vienmēr tiek apsvērti, dokumentiem tiek izstrādātas vairākas redakcijas, gala variantā pasākumu plānā iestrādājot tikai tos, kas novērtēti kā sasniedzamajam mērķim, situācijai un pieejamam finansējumam atbilstošākie. SIVN uzdevums ir šīs dažādās idejas un alternatīvas izgaismot un parādīt arī Vides pārskatā, salīdzināt tās no vides ieguvumu viedokļa, pamatot, kādēļ tieši konkrētais pasākums izvēlēts kā pamatotākais. Tādēļ arī Noteikumu Nr. 157 8.7. punkts paredz, ka Vides pārskatā nepieciešams atspoguļot, kādi plānošanas risinājumi plānojuma izstrādes procesā vērtēti, un, veicot izsvērtu salīdzinājumu, pamatot konkrēto risinājumu (šajā gadījumā – konkrētās reformas ar jau plānoto investīciju piesaisti) izvēli. Plānošanas dokumenta īstenošanas alternatīvu vērtējums ir neatņemama SIVN sastāvdaļa, kad salīdzinājumu kontekstā ar sasniedzamajiem mērķiem – jāatspoguļo, kā nonākts pie secinājuma, ka Atveseļošanās plānā noteikto mērķu sasniegšanai nosakāmas tieši konkrētās atbalstāmās darbības.
 - 1.7.4. Izvērtējis Vides pārskatu un ar to saistīto informāciju, Birojs secina, ka, ņemot vērā gan sabiedriskās apspriešanas rezultātus, gan Regulā ietverto nosacījumu, ka Atveseļošanās plānā iekļautajiem pasākumiem nevajadzētu nodarīt būtisku

kaitējumu vides mērķiem Taksonomijas regulas³ 17. panta nozīmē, Attīstības plāna izstrādes gaitā tā saturs ir bijis pilnveidots un papildināts, tajā ir veiktas izmaiņas, tostarp atsakoties no plānotām investīcijām, novirzot tās citās jomās. Tomēr šādi risinājumi nav atspoguļoti Vides pārskatā, salīdzinot un pamatojot lēmumu pieņemšanas procesu. Ņemot vērā to, ka alternatīvu izsvērums un vērtējums faktiski ir noticis, tikai tas neatspoguļojas Vides pārskatā, tas būtu papildināms, salīdzinot vērtējumu Atveseļošanās plāna risinājumu ietekmei uz vidi.

2. Esošā vides stāvokļa apraksts, īpaši aspektos, kuras plānošanas dokumenta īstenošana var būtiski ietekmēt, un iespējamās izmaiņas, ja plānošanas dokuments netiktu īstenots

2.1. Vides pārskatā esošās situācijas un nulles scenārija izstrādei izmantota publiski pieejamā informācija: valsts statistikas dati, institūciju sagatavotie ziņojumi, pārskati par vides stāvokli, politikas plānošanas dokumentu analītiskās sadaļas, pētījumu rezultāti, kā arī cita pieejamā informācija. Datu analīzē izmantotas kvantitatīvās un kvalitatīvās novērtēšanas metodes, ņemot vērā informācijas un datu veidu.

2.2. Ņemot vērā Atveseļošanās plāna saturu un detalizācijas pakāpi, esošās situācijas apraksts Vides pārskatā sniegts par visas valsts teritoriju. Informācija sniegta saistībā ar plāna investīciju pasākumiem un iespējamām izmaiņām, ja Atveseļošanās plāns netiks īstenots..

2.3. Rezumējoši, – galvenajos ietekmes aspektos Vides pārskatā secināts, ka:

2.3.1. Saskaņā ar Valsts zemes dienesta datiem meži pēc zemes lietojuma veida aizņem 48% (3 084 829 ha) no Latvijas teritorijas⁴. Turpmāk ir prognozējams meža platību pieaugums, jo turpinās lauksaimniecībā neizmantoto zemju dabiska aizaugšana, kā arī to mākslīga apmežošana⁵. Salīdzinājumā ar citām ES valstīm Latvija pieskaitāma pie mežiem bagātām valstīm. Latvijā valstij pieder mežs 1,49 milj. ha platībā (49% no kopējās), savukārt pārējiem īpašnieku mežu kopplatība ir 1,55 milj. ha (51% no visu mežu platības). Meža resursi (Latvijā tiek lēsti 1037,23 miljardi euro apmērā⁶).

2.3.2. Lauksaimniecības zeme aizņem 36% (2 300 000 ha)⁷ no Latvijas teritorijas, no tām izmantota tiek 84%, savukārt 13% veido neapstrādātās lauksaimniecības zemes. Lielākā daļa tiek izmantotas kā aramzeme, pļavas un ganības. Attīstības plāna ieviešanas kontekstā meži un lauksaimniecības zemes ir nozīmīgas saistībā ar klimata pārmaiņām, jo tajās gan veidojas SEG emisijas, gan notiek CO2 piesaiste Zemes izmantošana, zemes izmantošanas maiņa un mežsaimniecības (ZIZIMM) kategorijās.

2.3.3. Saldūdeņu resursus veido virszemes ūdeņi (upes, ezeri, ūdenstece) un pazemes ūdeņi. Latvija ir bagāta ar ūdens resursiem, jo atbilstoši Eurostat ilgtermiņa datiem katram tās iedzīvotājam vidēji ir pieejami 17,4 tūkstoši m³ saldūdeņu⁸. Upju, ezeru, piekrastes ūdeņu ekosistēmas ir nozīmīgas no bioloģiskās daudzveidības viedokļa. Dabas resursu izmantošanas kontekstā ūdeņu aizsardzībai no piesārņojuma un racionālai izmantošanai ir prioritāra nozīme.

2.3.4. Latvijā nozīmīgākos dabas resursus veido tādi derīgie izrakteņi kā dolomīts, ģipsšakmens, kaļķakmens, smilts–grants, smilts, kvarca smilts, māls un kūdra. Zemes

³ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2020/852 (2020. gada 18. jūnijs) par regulējuma izveidi ilgtspējīgu ieguldījumu veicināšanai un ar ko groza Regulu (ES) 2019/2088.

⁴ Centrālā Statistikas pārvalde. Zemes sadalījums zemes lietošanas veidos, 01.01.2019.

⁵ 32 <https://www.vmd.gov.lv/valsts-meza-dienests/statiskas-lapas/-meza-apsaimniekosana-?nid=1472#jump>

⁶ Eurostat, ZM Meža kontu statistika – dati par meža resursiem apjoma un vērtības izteiksmē, saražoto produkcijas apjomu un vērtību, kā arī ekonomiskos rādītājus, tādus kā nozares nodokļi, ieņēmumi, izdevumi u.tml. http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=for_eco_cp&lang=en

⁷ <https://www.vzd.gov.lv/lv/zemes-sadalijums-zemes-lietosanas-veidos>

⁸ 35 https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Water_statistics#Water_as_a_resource

dzīļu bilancē apkopoti dati par 471 aktīvo atradni, t.sk. 383 būvmateriālu izejvielu atradnēm un 88 kūdras un dziedniecības dūņu atradnēm. Lielākos derīgo izrakteņu krājumus būvmateriālu atradnēs veido dolomīts – 390 milj.m³, smilts un grants – 371 milj.m³, kaļķakmens – 255 milj.m³, smilts – 172 milj.m³, māls – 103 milj.m³, kā arī kūdras un dziedniecības dūņu atradnēs kūdras krājumi – 120 milj.m³ un dziedniecības dūņu – 0,68 milj.m³.⁹

- 2.3.5. Latvija bioloģiskās daudzveidības ziņā ir bagāta valsts, Latvijā reģistrētas aptuveni 27,7 tūkstoši sugu, ir izveidoti 4 nacionālie parki, 1 biosfēras rezervāts, 42 dabas parki, 9 aizsargājamo ainavu apvidi, 4 dabas rezervāti, 7 aizsargājamās jūras teritorijas un 261 dabas liegumi, kā arī 327 dabas pieminekļi. Dabas vērtību (retu un apdraudētu sugu vai ES nozīmes biotopu) aizsardzību nodrošina arī mikroliegumi. Viens no Latvijas ekoloģiski nozīmīgākajiem ainavu kompleksiem ir Baltijas jūras un Rīgas līča piekraste, to aizsardzību nodrošina augstais īpaši aizsargājamo dabas teritoriju īpatsvars piekrastē. Ainavu aizsardzībai Latvijā ir izveidoti deviņi aizsargājamo ainavu apvidi, kā arī ainavu aizsardzība tiek integrēta teritorijas un dabas aizsardzības plānošanā.
- 2.3.6. Vides kvalitāti ietekmējošās SEG emisijas kopš 1990. gada ir samazinājušās par 55,5 % (neskaitot ZIZIMM, ieskaitot netiešās CO₂ emisijas). Atbilstoši 2018. gada datiem vislielākais SEG emisiju avots ir enerģētikas sektors (ietver arī transportu), radot 66 % no kopējām Latvijas SEG emisijām, neskaitot ZIZIMM. Otrs lielākais emisiju sektors (22,3 %) ir Lauksaimniecība¹⁰. SEG emisijas no rūpnieciskajiem procesiem un produktu izmantošanas 2018. gadā sektors veidoja 7,6 % no kopējām Latvijas SEG emisijām. SEG emisijas no atkritumu apsaimniekošanas veido 4,7 % no kopējām SEG emisijām. CO₂ piesaiste zemes izmantošanas, zemes izmantošanas maiņas un mežsaimniecības sektorā neto SEG emisijas no ZIZIMM 2017.gadā bija –1417,54 kt CO₂ ekv., salīdzinot ar –10208,72 kt CO₂ ekv. 1990. gadā. Salīdzinājumā ar bāzes gadu, 2018. gadā izmaiņas ZIZIMM ir samazinājušās par 113,9 %. CO₂ piesaistes samazinājums ZIZIMM sektorā saistāms ar mežistrādes apjoma pieaugumu. Ievērojama nozīme SEG emisijas palielinājumā ir meža zemes transformācija par apbūvi (autoceļiem un cita veida infrastruktūru), kā arī dabiski apmežojušos platību transformācijai par aramzemēm un zālājiem. Ja Atveseļošanās plāns netiks ieviests, tad turpmākajā laikā vidējā termiņā tiks traucēta mērķtiecīga valsts attīstība klimatneitralitātes un klimatnoturības virzienā, netiks ieviesti energoefektivitātes pasākumi mājokļos un publiskajās ēkās, transportā un tautsaimniecībā, un līdz ar to pietiekami netiktu samazinātas SEG emisijas. Kopumā nenotiktu virzība pienācīgā tempā uz starptautisko un nacionālo vides mērķi sasniegšanu attiecībā uz SEG emisiju samazināšanu, klimatneitralitāti, aprites ekonomiku.
- 2.3.7. Latvijā laikā no 2005. līdz 2018. gadam gaisu piesārņojošo vielu emisijas (slāpekļa oksīdu, sēra dioksīda, nemetāna gaistošo organisko savienojumu un daļiņu PM_{2,5}) ir samazinājušās, bet amonjaka emisijas (salīdzinot ar 2005. gadu) ir pieaugušas. Lielākā daļa no visas Latvijas emisijām koncentrējas Rīgas apkārtnē, kā arī citās lielākajās Latvijas pilsētās. 2018. gadā galvenais emisiju avots bija transporta sektors (42,7%), it īpaši autoceļu transports, kas veido 31,3% no kopējām slāpekļa oksīda emisijām. Kopš 2005. gada transporta sektora emisijas ir samazinājušās par 38,1%, jo ir palielinājies automašīnu skaits ar EURO4, EURO5 un EURO6 klasēm.

⁹ Derīgo izrakteņu apjomi uzrādīti, apvienojot A (izpētīto) un N (novērtēto) kategorijas krājumus

¹⁰ Lauksaimniecības emisijas veido metāna (CH₄) emisijas no lauksaimniecības dzīvnieku zarnu fermentācijas procesiem, CH₄ un vienvērtīgā slāpekļa oksīda (N₂O) emisijas no kūtsmēslu apsaimniekošanas, kā arī N₂O emisijas no lauksaimniecības augšņu apstrādes un CO₂ emisijas no kaļķošanas un karbamīda izmantošanas.

Otrs lielākais slāpekļa oksīda emisiju avots ir kurināmā izmantošana ēku apkurē, kā arī kurināmā izmantošana lauksaimniecībā, mežsaimniecībā un zivsaimniecībā, kas emitēja 6,77 kt jeb 19,8% no kopējām emisijām, bet kopš 2005. gada emisijas ir samazinājušās par 29,1%, kas tiek saistīts arī ar ēku energoefektivitātes palielināšanos. Ja Atveseļošanās plāns netiks ieviests, tad turpmākajā laikā vidējā termiņā tiks traucēta mērķtiecīga valsts attīstība gaisa kvalitātes uzlabošanas jomā, it īpaši lielajās pilsētās, kurās līdz šim ir konstatēti normatīvajos aktos noteikto robežlielumu vai novērtēšanas sliekšņu cilvēka veselības aizsardzībai rekomendēto vērtību pārsniegumi, kā arī netiktu mazinātas emisijas, ko rada transporta un enerģētikas joma, lauksaimniecība. Kopumā netiks sekmēta starptautisko un nacionālo vides aizsardzības mērķu sasniegšana attiecībā uz gaisa kvalitāti.

- 2.3.8. Latvijā tikai piektā daļa (21 %) no virszemes ūdensobjektiem (upes, ezeri) atbilst labai vai augstai ekoloģiskajai kvalitātei (vai potenciālam). Lielākā daļa ūdensobjektu (63%) atbilst vidējai ekoloģiskajai kvalitātei, 12,5 % – sliktai un 3,5 % – ļoti sliktai ekoloģiskajai kvalitātei. Sliktākā situācijā ir ūdensobjektiem Lielupes un Daugavas upju baseinos, ko ietekmē arī pārrobežu piesārņojums. Aktuāla vides problēma ir notekūdeņu dūņu apsaimniekošana. 2019. gadā Latvijā kopumā tika saražotas 24 182 tonnas (pēc sausas) notekūdeņu dūņu. 2019. gadā aptuveni puse (49 %) no dūņu daudzuma tiek izmantota lauksaimniecībā un kompostēšanai, 21 % – pagaidu uzglabāšanai dūņu laukos vai teritorijās, 3 % – apzaļumošanai un 28 % – citiem veidiem, t.sk. mežsaimniecībā. Ja Atveseļošanās plāns netiks ieviests, tad tiks traucēta mērķtiecīga valsts attīstība virszemes ūdeņu kvalitātes uzlabošanai.
- 2.3.9. Saskaņā ar 2015. gada Plūdu riska pārvaldības plāniem visiem Upju baseinu apgabaliem Latvijā ir uzskaitīti vairāk par 2000 km² applūstošo teritoriju, kas veido 3,4% valsts teritorijas. Daļā no šīs teritorijas iespējami katastrofāli plūdi. Applūstošajās teritorijās atrodas ievērojamas lauksaimniecības teritorijas, apdzīvotas teritorijas ar salīdzinoši lielu iedzīvotāju blīvumu un infrastruktūru, uzbūvētas lielas hidrotehniskās būves (piemēram, Daugavas HES kaskāde) un polderu sistēmas u.c.
- 2.3.10. Saskaņā ar *Eurostat* datiem Latvijā no 2004. līdz 2018. gadam radīto atkritumu kopējais daudzums ir palielinājies par 41%¹¹. Sadzīves atkritumu daudzums uz vienu iedzīvotāju ir palielinājies par 27 % (2005.g. – 320 kg, 2018.g. – 407 kg uz vienu iedzīvotāju)¹². Tas tiek skaidrots ar ekonomikas attīstību un nepietiekamu stimulu īstenot pasākumus atkritumu daudzuma samazināšanai, pārstrādei un otrreizējai izmantošanai. Lielāko daudzumu (34 %) sadzīves atkritumu sastāvā veido bioloģiski noārdāmie atkritumi, izlietotais iepakojums – 22%, plastmasas atkritumi – 13%, inertie atkritumi – 12%, citi atkritumi – 15%, pārējo daļu veido papīra, stikla un metāla atkritumi. Sadzīves bīstamo atkritumu un videi kaitīgu preču atkritumu īpatsvars sadzīves atkritumos svārstās no 1,3% līdz 2,3%.¹³ Būtisks pārstrādāto atkritumu daudzuma samazinājums vērojams pēc 2014. gada, kad pārstrādāti aptuveni 400 tūkst. t atkritumu, savukārt 2018. gadā – 558 tūkst. t. Pārstrādes jaudas ir palielinājušās, pateicoties ES Kohēzijas fondu finansējumam. Ja Atveseļošanās plāns netiks ieviests, tad turpmākajā laikā tiks traucēta virzība uz atkritumu apsaimniekošanas jomā izvirzīto problēmu un pasākumu sasniegšanā.
- 2.3.11. Piesārņoto un potenciāli piesārņoto vietu reģistrā ir iekļautas vairāk kā 3500 vietas, ko veido bijušās padomju armijas teritorijas, rūpniecisko atkritumu izgāztuves, sadzīves atkritumu izgāztuves, degvielas uzpildes stacijas un naftas bāzes, bijušās

¹¹ https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/env_wasgen/default/table?lang=en

¹² https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Municipal_waste_statistics

¹³ Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāns 2021. – 2028. gadam. Projekts, VARAM, 2020

ķimikāliju un pesticīdu noliktavas, lopbarības kompleksi, cūku un putnu fermas, kā arī notekūdeņu dūņu lauki. Atveseļošanās plāna investīciju pasākumi neiekļauj piesārņotās, tai skaitā piesārņoto vietu tipa “notekūdeņu attīrīšanas iekārtas”, un potenciāli piesārņotās vietas un to sanācību, līdz ar to izmaiņas gadījumā, ja plānošanas dokuments netiks īstenots, nav sagaidāmas.

2.4. Saistībā ar vides stāvokļa novērtējumu un no tā izrietošiem vides problēmu jautājumiem Birojs sniedz savu viedokli:

2.4.1. Esošā vides stāvokļa analīze SIVN ietvaros ir nepieciešama, jo SIVN uzdevums pēc būtības ir novērtēt, kā plānošanas dokumentā paredzētie attīstības virzieni un risinājumi šo vides stāvokli varētu ietekmēt (piemēram, uzlabot, pasliktināt vai saglabāt esošajā stāvoklī, savlaicīgi novēršot negatīvo ietekmi).

2.4.2. Novērtējis sniegto informāciju, Birojs secina, ka Vides pārskatā (3. nodaļa) ir iekļauta informācija par esošo vides stāvokli kopumā valstī un iespējamo attīstību, ja plānošanas dokuments netiktu īstenots. Informācija apkopota par esošās vides situācijas aspektiem, kuri ir saistīti ar Atveseļošanās plāna ieviešanu, kā norādīts Vides pārskatā – tik tālu, cik tas iespējams, ņemot vērā paša plānošanas dokumenta detalizācijas pakāpi. Vienlaicīgi Birojs konstatē, ka plānošanas dokumentā norādītas galvenās problēmas un iespējamie risinājumi vairākās jomās, kas skar vidi, kur noteiktas arī tādas atbalstāmās investīcijas, kam ir jau definētas salīdzinoši konkrētas paredzētās darbības, kuru realizācija gan tiešā, gan netiešā veidā var ietekmēt arī esošo vides stāvokli. Tomēr Vides pārskatā esošais vides stāvoklis visiem vides aspektiem sniegts tikai plašā (valsts) kontekstā, bez pievēršanās konkrētībai:

2.4.2.1. Piemēram, Vides pārskatā aprakstā par virszemes ūdeņu kvalitāti ir iekļauta informācija arī par applūstošajām teritorijām, tomēr iztrūkst vērtējuma par īpaši apdraudētajām teritorijām, tostarp teritorijām, kur iepriekš notikuši nopietni plūdi u.c. vides apdraudējumi, kuru iespējamība var saglabāties vai arī būt ar lielāku apdraudējumu turpmāk, ja netiek veikti nepieciešamie pasākumi to novēršanai vai mazināšanai. Šajā griezumā informācija nav analizēta kontekstā ar plānošanas dokumentā paredzētajām darbībām un iespējamām izmaiņām, ja Atjaunošanas plāns netiktu īstenots.

2.4.2.2. Tāpat konstatējams, ka Atveseļošanās plāna aktivitātes 1.3.1.2.i. *Investīcijas plūdu risku mazināšanas infrastruktūrā, t.sk polderu sūkņu staciju atjaunošana, aizsargdambju atjaunošana, potamālo upju regulēto posmu atjaunošana* ietvaros plānoti ieguldījumi polderu sūkņu staciju atjaunošanā, aizsargdambju atjaunošanā, kā arī potamālo upju regulēto posmu atjaunošanā, par ko Vides pārskata 3. pielikumā sniegta jau konkrēta skaitliska informācija par plānotajām rīcībām un to apjomiem: “29 objektu (12 polderu dambju, 4 aizsargdambju, 8 polderu sūkņu staciju un 5 potamālo upju regulēto posmu atjaunošana) atjaunošana”. Pastāvot precīzai informācijai ar teritoriālo piesaisti, arī vides stāvokļa (un ietekmes uz vidi) novērtējums būtu sniedzams jau ar augstāku novērtējuma (detalizācijas) pakāpi attiecībā uz minēto objektu atrašanās vietu un vides stāvokli.

2.4.2.3. Saistībā ar to pašu darbības virzienu plānošanas dokumenta 235. punktā norādīts: “Iepriekšējos 13 gados, izmantojot dažādu fondu investīcijas, atjaunotas 44 valsts hidrobūves, mazinot plūdu riskus vairāk kā 80 000 ha Latvijas lauku teritorijas. Nepieciešams atjaunot vēl 29 būves, kas no plūdu draudiem pasargā vairāk kā 59 000 ha, tādejādi sakārtojot valsts pretplūdu infrastruktūru.” No minētā būtu secināms, ka ar plānotajām investīcijām

tiek paredzēti pasākumi tikai 29 esošo hidrobūvju atjaunošanā. Tomēr Atveseļošanās plāna 390. punktā sniegts skaidrojums: *“Investīcijas ir papildinošas Darbības programmas specifiskajam atbalsta mērķim 2.1.3. “Veicināt pielāgošanos klimata pārmaiņām, risku novēršanu un noturību pret katastrofām”*, kura ietvaros tiks īstenoti pasākumi aizsardzībai pret plūdiem, primāri nacionālās nozīmes plūdu risku teritorijās, kas noteikti atbilstoši nacionālajiem plūdu riska pārvaldības dokumentiem, taču vērsti uz pašvaldību būvju atjaunošanu vai izbūvi”. Ņemot vērā to, ka Vides pārskatā iztrūkst vērtējuma sasaistē ar konkrētiem objektiem, konkrētām vietām, no Atveseļošanas plāna varētu būt noprotams, ka paredzētas investīcijas arī jaunu hidrobūvju izbūvei vietās, kur tādas nav bijušas. Tādējādi netiek skaidri definēts, vai ar plānošanas dokumentu tiek plānotas investīcijas tikai esošo hidrobūvju atjaunošanā (kopā 29 objekti), vai arī plānots izbūvēt jaunas. Vienlaicīgi Vides pārskata 3. pielikumā par plānoto investīciju 1.3.1.2.i. *Investīcijas plūdu risku mazināšanas infrastruktūrā, t.sk polderu sūkņu staciju atjaunošana, aizsargdambju atjaunošana, potamālo upju regulēto posmu atjaunošana* ietvaros plānotajām rīcībām un to apjomiem norādīts, ka plānotajiem pasākumiem jau ir veikts ietekmes uz vidi novērtējums, lai gan Vides pārskata sadaļā, kur tiek vērtēti risinājumi negatīvo ietekmju novēršanai un samazināšanai (6. nodaļa), norādīts, ka ietekmju izvērtējums šīm aktivitātēm vēl tikai veicams¹⁴.

2.4.2.4. Neatkarīgi no minētā, arī gadījumos, kad netiek plānota jaunu būvju būvniecība plūdu novēršanai, arī esošo šāda veida būvju atjaunošana var radīt negatīvu ietekmi, piemēram, uz bioloģisko daudzveidību, kas atkarīgs no katras konkrētās būves (vai būvju sistēmas) atrašanās vietas. Biroja ieskatā, ņemot vērā minēto, Vides pārskatā esošā vides stāvokļa raksturojumā iespēju robežās attiecībā uz aktivitātēm, kurām ir jau objektu konkrētība, esošā vides stāvokļa izvērtējums jāveic ar teritoriālu piesaisti, identificējot arī riska un ietekmes objektus, lai tālākajās Vides pārskata sadaļās varētu tikt sniegti risinājumi problēmu mazināšanai.

2.4.2.5. Birojs konstatē, ka *Klimata pārmaiņu un vides ilgtspējas komponentes* ietvaros paredzēts īstenot ieguldījumus tādā jomā kā *emisiju samazināšana transporta sektorā*, ietverot Rīgas metropoles areāla transporta sistēmas zaļināšanas pasākumus, kas Vides pārskatā tiek vērtēts kā viens no nozīmīgākiem pasākumiem, kas ietver vides kvalitātes uzlabošanas gaisa piesārņojuma samazināšanas jomā, ieviešot gaisa kvalitātes uzlabošanas rīcības plānu pasākumus Rīgas metropoles areālā. Tomēr Vides pārskatā esošās situācijas aprakstā par gaisa kvalitāti iekļauta visas valsts aptverošā informācija, ko būtu lietderīgi sniegt tieši par situāciju Rīgas apkārtnē (kontekstā ar Rīgas metropoles areāla transporta sistēmas plānotajām aktivitātēm), kas atspoguļotu esošās problēmas gaisa piesārņojuma aspektā, kas tādējādi sniegtu pilnvērtīgāku pamatojumu šādu investīciju prioritāram ieguldījumam.

3. Plānošanas dokumenta īstenošanas būtiskās ietekmes uz vidi novērtējums

3.1. Vides pārskata izstrādes procesā ir izvērtēti Atveseļošanās plānā ietverto investīciju ietekmes uz vidi aspekti, to iespējamās ietekmes būtiskums, salīdzinot ar esošo situāciju, starptautiskajiem un nacionālajiem vides aizsardzības mērķiem un vides kvalitātes normatīviem. Vides aspekti un to ietekmes būtiskums ir vērtēts atbilstoši tā detalizācijas

¹⁴ Ka plānotās darbības var attiekties uz Novērtējuma likuma 2. pielikuma kritērijiem: *“dambju, molu un citu būvju būvniecība plūdu novēršanai”*.

pakāpei, kas ļauj tikai vispārīgi novērtēt iespējamās ietekmes uz vidi.

- 3.2. Vērtējot plānošanas dokumenta investīciju pasākumu ietekmi uz vidi, secināts, ka tā ietekme (tieša, pozitīva, netieša, ilgtermiņa, īstermiņa) ir saistīta ar šādiem galvenajiem ietekmes uz vidi aspektiem: 1) klimata pārmaiņas (klimatneitralitāte un klimatnoturība); 2) virszemes ūdeņu kvalitāte; 3) gaisa kvalitāte; 4) bioloģiskā daudzveidība; 5) kultūras mantojuma saglabāšana un aizsardzība; 6) cilvēku veselība, drošība un 7) resursu izmantošana.
- 3.3. Vides pārskatā sniegts Izstrādātājas vērtējums par Atveseļošanās plānā ietvērto investīciju ietekmi uz vidi atbilstoši plānošanas dokumentā izdalītajām komponentēm:
- 3.3.1. 1. komponente **Klimata pārmaiņas un vides ilgtspēja**. Gandrīz visu 1. komponentes plānoto investīciju, izņemot plānotās investīcijas 1.2.1.2.i. *Energoefektivitātes paaugstināšana uzņēmējdarbībā*, kur Izstrādātājas vērtējumā ietekme nav identificēta, ieguldījums tiek vērtēts ar **tiešu, pozitīvu un ilgtermiņa** ietekmi. 1. komponentes plānotie ieguldījumi transporta sektora zaļināšanā, energoefektivitātes uzlabošanā un klimata noturības veicināšanā Izstrādātājas vērtējumā sniegs tiešu pienesumu ES “*Zaļā kursa*” stratēģijas un attiecīgo nacionālo politikas plānošanas dokumentu mērķu sasniegšanā. Atveseļošanās plānā iekļauto investīciju projektu īstenošana tiešā veidā nodrošinās SEG emisiju samazināšanu un gaisa kvalitātes uzlabošanu. Investīcijas transportā, energoefektivitātes uzlabošanā, publiskās infrastruktūras renovācijā un būvniecībā u.c. pasākumi veicinās primārās enerģijas patēriņa un enerģijas gala patēriņa apjomus, fosilās enerģijas izmantošanas samazinājumu, aizvietošanu ar AER, enerģētiskās drošības un atkarības samazināšanas mērķu izpildi, SEG emisiju un piesārņojošo vielu (slāpekļa un sēra oksīdu, ozona, amonjaka, cieto daļiņu) samazināšanu. Aprēķināts, ka Atveseļošanās plānā īstenotie pasākumi nodrošinās 36 241 t CO₂ ekv. samazinājumu gadā, kā arī primārās enerģijas patēriņa samazinājumu 49 814 MWh/gadā.;
- 3.3.2. 2. komponente **Digitālā transformācija**. No plānoto investīciju 2.1.1.1.i. *Pārvaldes modernizācija un pakalpojumu digitālā transformācija, tai skaitā uzņēmējdarbības vide*; 2.1.2.2.i. *Latvijas nacionālais federētais mākonis* un 2.2.1.5.i. *Mediju nozares uzņēmumu digitālās transformācijas veicināšana* ieguldījuma ietekme tiek vērtēta kā **tieša, pozitīva un ilgtermiņa**, savukārt pārējām 2. komponentes investīcijām ietekme nav identificēta. Izstrādātājas vērtējumā, īstenojot minētos investīciju projektus, tiks būtiski uzlabota resursu efektīva izmantošana, atsakoties no ievērojama apjoma līdz šim izmantotas fizisku dokumentu aprites. Informāciju tehnoloģiju centralizētās datu apstrādes un skaitļošanas infrastruktūras pārveides uz videi draudzīgiem risinājumiem mērķis ir veicināt videi draudzīgu IKT risinājumu ieviešanu tautsaimniecībā (kuras pakalpojumi var tikt sniegti arī attālināti). Investīciju rezultātā tiks samazināti datu apstrādes un skaitļošanas infrastruktūras patērētie energoresursi, kā rezultātā samazināsies arī infrastruktūras radītais SEG emisiju apjoms. Vienlaicīgi paredzētā publisko pakalpojumu digitalizācija palīdzēs samazināt iedzīvotāju transporta līdzekļu izmantošanu, lai vērstos pie valsts pārvaldes iestādēm klātienē, tādējādi veicinot SEG emisiju samazināšanu un uzlabojot gaisa kvalitāti. Samazinoties papīra kā informācijas nesēja izmantošanai, tiks samazināts nepieciešamais resurss – koks, kas nepieciešams papīra ražošanai, tādējādi veicinot CO₂ piesaisti.
- 3.3.3. 3. komponente **Nevienlīdzības mazināšana**. Izstrādātājas vērtējumā ietekme nav identificēta šādu plānoto investīciju: 3.1.1.2.i. *Pašvaldību kapacitātes stiprināšana to darbības efektivitātes un kvalitātes uzlabošanai*, 3.1.2.2.i. *Prognozēšanas rīka izstrāde sociālās apdrošināšanas sistēmas ilgtermiņa prognozēm, sistēmas ilgtermiņa stabilitātes izvērtēšanai un nodrošināšanai* un 3.1.3.5.i. *Bezdarbnieku,*

darba meklētāju un bezdarba riskam pakļauto iedzīvotāju iesaiste darba tirgū realizācijai, bet no pārējiem 3. komponentes investīciju ieguldījumiem sagaidāma **tieša, pozitīva un ilgtermiņa** ietekme. 3. komponentes ietvaros netiek plānota jaunu ceļu izbūve, bet gan jau esošo valsts reģionālo un vietējo autoceļu (indikatīvi 210 km) stāvokļa kvalitātes uzlabošana, kā arī autoceļu sarkanajās līnijās tiek plānots atbalstīt teritorijas labiekārtošanas darbus, piemēram, koku stādīšanu, apzaļumošanu, izmantot videi draudzīgu apgaismojumu. Tiks attīstītas esošās industriālās teritorijas, kas šobrīd rada vides piesārņojumu un notiek šo teritoriju degradācija, plānojot atbalstīt teritorijas labiekārtošanas darbus, AER risinājumus, viedo risinājumu ieviešanu apgaismojuma izveidē, kā arī vērtēt citu jaunu un progresīvu risinājumu ieviešanu ēku būvniecībā u.c. pasākumus.

- 3.3.4. 4. komponente: **Veselība. Kā tieša, pozitīva un ilgtermiņa** ietekme ir sagaidāma no plānoto investīciju 4.1.1.2.i *Atbalsts universitātes un reģionālo slimnīcu veselības aprūpes infrastruktūras stiprināšanai, lai nodrošinātu visaptverošu ilgspējīgu integrētu veselības pakalpojumu, mazinātu infekciju slimību izplatību, epidemioloģisko prasību nodrošināšanā* un 4.1.1.3.i. *Investīcijas sekundāro ambulatoro pakalpojumu sniedzēju (I–III līmeņa stacionārās iestādes, poliklīnikas, ambulances, poliklīnikas) infrastruktūrā* ieguldījuma, jo to ietvaros plānotas investīcijas ārstniecības iestāžu infrastruktūras uzlabošanā, tostarp ēkas un iekārtas tiks uzlabotas vai daļa iekārtu aizstātas ar jaunām. Savukārt pārējo 4. komponentes plānoto investīciju realizēšanai ietekme nav identificēta.
- 3.3.5. 5. komponente: **Ekonomikas transformācija un produktivitātes reforma.** Plānotās investīcijas 5.2.1.1.i. *Pētniecības, attīstības un konsolidācijas granti* realizēšanai ietekme netiek identificēta.
- 3.3.6. 6. komponente: **Likuma vara.** Lielākajai daļai plānoto investīciju ieguldījumam ietekme nav identificēta, izņemot kā **tieša, pozitīva un ilgtermiņa** ietekme sagaidāma no plānotās investīcijas 6.1.2.4.i. *Infrastruktūras izveide kontroles dienestu funkciju īstenošanai Kundziņsalā.* Tās īstenošanas rezultātā tiks uzlabota Kundziņsalas infrastruktūra (kontroles dienestu kompleksa izbūve un ceļu, laukumu u.c. palīginfrastruktūras izveide, kā arī kravas rentgena iekārtas uzstādīšana un tai nepieciešamās infrastruktūras izbūve) satiksmes pārvada tuvumā, kas novērsīs problemātisko punktu radītos transporta kustības ierobežojumus Rīgas pilsētā un ļaus samazināt auto un dzelzceļa kravu apkalpošanas laiku Rīgas ostā. Līdz ar to ievērojami mazināsies ar ostu saistītā transporta radītie sastrēgumi Rīgas pilsētā, gaisa un trokšņu piesārņojums, kā arī SEG emisijas daudzums. Plānotās investīcijas veicinās videi draudzīgu pāreju, tai skaitā, attīstot valsts IKT risinājumus.
- 3.4. Izstrādātājas vērtējumā 60,7% plāna investīciju pasākumiem identificēta neitrāla ietekme uz vides aspektiem, savukārt pārējiem pasākumiem ietekmju savstarpējās mijiedarbības ir sagaidāmas, summējoties un savstarpēji mijiedarbojoties dažādu atbalstāmo pasākumu ietekmēm. Atvēršanās plāna ieviešanai faktiskās ietekmes uz vidi veidosies, īstenojot konkrētos investīciju projektus, līdz ar to ir iespējams, ka Atvēršanās plāna īstenošanas laikā var tikt identificētas ietekmes uz vidi, tomēr prognozēts, ka kopumā tām būs lokāla ietekme projektu īstenošanas vietās. Vienlaicīgi Vides pārskatā atzīmēts, ka plānoto atbalstāmo darbību ieviešana sekmēs starptautisko un nacionālo vides aizsardzības mērķu sasniegšanu.
- 3.5. Novērtējis sniegto informāciju, Birojs secina, ka Vides pārskatā (6. nodaļa) ir vērtētas plānošanas dokumentā izvirzīto reformu un ar to saistīto investīciju iespējamās ietekmes uz vidi, kā arī ir uzskaitītas ar plānošanas dokumenta īstenošanu iespējamās ietekmes uz vides aspektiem. Lai arī Vides pārskatā norādīts, ka vērtējums sniegts par ietekmi uz dažādiem vides aspektiem, tostarp virszemes ūdeņu kvalitāti, bioloģisko daudzveidību,

kultūras mantojuma saglabāšanu un aizsardzību, kā arī resursu izmantošanu, tomēr Birojs konstatē, ka vērtējums investīciju griezumā sniegts tikai par ietekmi uz klimatneitralitāti, gaisa kvalitāti, cilvēku veselību un drošību. Saistībā ar minēto Birojs ņem vērā, ka Regula, ar ko izveido Atveseļošanas un noturības mehānismu, noteic, ka dalībvalstu Atveseļošanas plānā iekļautajiem pasākumiem nevajadzētu nodarīt būtisku kaitējumu vides mērķiem, kas nozīmē, ka Atveseļošanas plāna novērtējumam jānodrošina, ka ikviens plānā paredzētais pasākums (t. i., ikviena reforma un ikviena investīcija) atbilst principam “*nenodarīt būtisku kaitējumu*”. Ievērojot minēto, Atveseļošanas plāna izstrādē ir veikts principa “*nenodarīt būtisku kaitējumu*” novērtējums, kura tehniskie norādījumi noteikti ar Eiropas Komisijas paziņojumu 2021/C 58/01 “*Tehniskie norādījumi par principa “nenodarīt būtisku kaitējumu” piemērošanu saskaņā ar Atveseļošanas un noturības mehānisma regulu*” (turpmāk – Tehniskie norādījumi). Atbilstoši šiem norādījumiem – katra Atveseļošanas plānā iekļautā darbība tā izstrādes gaitā bijusi vērtēta, vadoties no tā, vai un kā tā ietekmē šādu mērķu sasniegšanu: klimata pārmaiņu mazināšana, pielāgošanās klimata pārmaiņām, ilgtspējīga ūdens un jūras resursu izmantošana un aizsardzība, aprites ekonomika, piesārņojuma novēršana un kontrole, bioloģiskās daudzveidības un ekosistēmu aizsardzība un atjaunošana. Saskaņā ar piemērojamiem Tehniskajiem norādījumiem:

- 3.5.1. darbību uzskata par tādu, kas nodara būtisku kaitējumu klimata pārmaiņu mazināšanai, ja tā rada ievērojamas siltumnīcefekta gāzu (SEG) emisijas;
 - 3.5.2. darbību uzskata par tādu, kas nodara būtisku kaitējumu attiecībā uz mērķi “*pielāgošanās klimata pārmaiņām*”, ja tā izraisa pašreizējā klimata un gaidāmā klimata nelabvēlīgās ietekmes palielināšanos uz pašu darbību vai uz cilvēkiem, dabu vai aktīviem;
 - 3.5.3. darbību uzskata par tādu, kas nodara būtisku kaitējumu ilgtspējīgai ūdens un jūras resursu izmantošanai un aizsardzībai, ja tā kaitē ūdensobjektu labam stāvoklim vai to labam ekoloģiskajam potenciālam, ieskaitot virszemes ūdeņus un gruntsūdeņus, vai jūras ūdeņu labam vides stāvoklim;
 - 3.5.4. darbību uzskata par tādu, kas nodara būtisku kaitējumu aprites ekonomikai, ieskaitot atkritumu rašanās novēršanu un to reciklēšanu, ja tā rada būtisku neefektivitāti materiālu izmantošanā vai dabas resursu tiešā vai netiešā izmantošanā, vai ja tā būtiski palielina atkritumu rašanos, sadedzināšanu vai apglabāšanu, vai ja atkritumu ilgtermiņa apglabāšana var radīt būtisku un ilgtermiņa kaitējumu videi;
 - 3.5.5. darbību uzskata par tādu, kas nodara būtisku kaitējumu piesārņojuma novēršanai un kontrolei, ja tās rezultātā būtiski pieaug piesārņotāju emisijas gaisā, ūdenī vai zemē;
 - 3.5.6. darbību uzskata par tādu, kas nodara būtisku kaitējumu bioloģiskās daudzveidības un ekosistēmu aizsardzībai un atjaunošanai, ja tā būtiski kaitē ekosistēmu labam stāvoklim un izturētspējai vai kaitē dzīvotņu un sugu, t. sk. Savienības nozīmes dzīvotņu un sugu, aizsardzības statusam.
- 3.6. Ņemot vērā minēto, ja Atveseļošanas plānam veikts novērtējums atbilstoši Tehniskajos norādījumos un Regulā noteiktajam, un tāds ir veikts (par katru pasākumu katrā plāna komponentē), ir pamats uzskatīt, ka ir bijusi izsvērtā un vērtēta tā ietekme uz vidi galvenajos ietekmes aspektos. Vienlaikus, izvērtējot Vides pārskatu, secināms, ka tajā Atveseļošanas plāna ietekmes uz vidi vērtētas, balstoties tikai uz tādiem ietekmes aspektiem kā katras plānotās aktivitātes radītās 1. SEG emisijas; 2. ietekme uz gaisa kvalitāti; 3. resursu izmantošana; 4. ietekme uz cilvēka veselību, drošību. Ne visu aktivitāšu kontekstā tas ir pietiekami. Proti – atbilstoši Novērtējuma likuma 4. panta trešās daļas 1. punktam, jomas, kurās attīstības plānošana paredzēta un kurās var tikt radīti priekšnoteikumi paredzēto darbību īstenošanai ar ietekmi uz vidi, ir lauksaimniecība, mežsaimniecība, zivsaimniecība, enerģētika, rūpniecība, transports, atkritumu

apsaimniekošana, ūdens resursu apsaimniekošana, tūrisms, derīgo izrakteņu ieguve, teritoriju attīstīšana. To, vai plānošanas dokumentam ir sagaidāma negatīva ietekme uz vidi, lielā mērā atkarīgs no tā, vai ar minētajām jomām ir saistītas kādas attīstības prioritātes un pasākumu kopums. Izvērtējis Vides pārskatu, Birojs secina, ka tajā atbilstīgi identificēti tie attīstības virzieni un plānotās investīciju jomas, kuru īstenošana varētu būt saistīta ar negatīvu ietekmi uz vidi. Vienlaikus, ietekmju novērtējumā ne visās šajās jomās tiek sniegts vērtējums par iespējami būtisku ietekmi uz jutīgām pret pārmaiņām teritorijām. Piemēram, plānošanas dokumentā tiek plānota investīcija 1.3.1.2.i. *Investīcijas plūdu risku mazināšanas infrastruktūrā, t.sk. polderu sūkņu staciju atjaunošana, aizsargdambju atjaunošana, potamālo upju regulēto posmu atjaunošana*, kuras vērtējums sniegts kā tieša, pozitīva un ilgtermiņa ietekme uz SEG emisijām, pielāgošanos klimata pārmaiņām, gaisa kvalitāti, resursu izmantošanu un cilvēku veselību un drošību. Taču iztrūkst šo investīciju ietekmes vērtējums uz īpaši aizsargājamām dabas teritorijām, īpaši aizsargājamiem biotopiem un īpaši aizsargājamu sugu dzīvotnēm, kas SIVN kontekstā ir būtiski. Tādēļ arī Vides pārskatā, ne tikai Attīstības plāna 2. pielikumā, šādām aktivitātēm novērtējama ietekme uz bioloģisko daudzveidību. Konstatējams, ka attiecībā uz minēto aktivitāti Attīstības plāna 2. pielikumā (98. lpp.) kā pamatojums negatīvas ietekmes nepieļaušanai norādīta šāda informācija: *“Pasākumam nebūs kaitīgas ietekmes uz bioloģisko daudzveidību un ekosistēmām, jo: - prioritāri tiks īstenoti “zaļās infrastruktūras” risinājumi, vai arī kombinētās infrastruktūras izbūve, kas papildināta ar dabā balstītu risinājumu elementiem; - jebkurš sugu traucējums vai negatīva ietekme uz dzīvotnēm ārpus šīm vietām gan būvniecības, gan ekspluatācijas posmā tiks novērsta, veicot nepieciešamās profilakses un mazināšanas darbības; - plānotajiem pasākumiem ir veikts ietekmes uz vidi novērtējums; - tas atbilst Dzīvotņu un putnu direktīvas prasībām; - pasākums mazinās negatīvo ietekmi uz bioloģisko daudzveidību. Katram pasākumam TIKS veikts IVN normatīvo aktu noteiktajā apjomā un ka visi nepieciešamie mazināšanas pasākumi TIKS noteikti un atslogoti katrā no 29 pasākumiem”*.

4. Risinājumi iespējamās ietekmes uz vidi samazināšanai

4.1. Izstrādātājas vērtējumā Atvēršanas plāna ietekmi kvantitatīvi nav iespējams novērtēt, tādēļ tās investīciju projektu ieviešanas laikā jāturpina izvērtēt projektu un pasākumu ietekmes uz vidi, plānojot rīcības negatīvās ietekmes novēršanai vai mazināšanai. Risinājumi negatīvo ietekmju novēršanai un samazināšanai ir iedalāmi divās grupās, ko nosaka Atvēršanas plāna īstenošanas stadijas:

4.1.1. **Plānošanas stadijā** risinājumi ir veicami, izstrādājot un ieviešot Ministru kabineta Atvēršanas plāna investīciju ieviešanas normatīvo bāzi. Projektu vērtēšanas nosacījumos ieteikts ietvert kritērijus, kas ir vērsti uz projektu sagaidāmās ietekmes uz vidi mazināšanu vai novēršanu: plānotie risinājumi SEG emisiju mazināšanai, gaisa kvalitātes, virszemes ūdeņu kvalitātes, pazemes ūdeņu resursu un kvalitātes, augsnes un grunts kvalitātes, atkritumu, t.sk. bīstamo apsaimniekošanai, resursu aprites ekonomikas ieviešanai, energoefektivitātes paaugstināšanai, kultūras mantojuma aizsardzībai, bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai u.tml. Investīciju projektu sagatavošanas, t.sk. būvniecības ieceres dokumentācijas izstrādes stadijā, ieteikts precizēt īstenojamus uzdevumus un to iespējamās ietekmes uz vidi, plānojot negatīvās ietekmes mazināšanas pasākumus. Pirms jaunu objektu izveides, kas potenciāli varētu radīt negatīvu ietekmi uz bioloģisko daudzveidību, biotopu un sugu apdraudējumu, ieteicams veikt teritorijas bioloģiskās daudzveidības detalizētāku izvērtējumu saistībā ar konkrētām plānotajām izmaiņām.

4.1.2. **Ieviešanas stadijā** – veicot normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā noteiktos projektu ietekmes uz vidi novērtējuma pasākumus, ja tie ir nepieciešami:

- 4.1.2.1. Darbības, kurām saskaņā ar normatīvo aktu prasībām ir jāveic ietekmes uz vidi novērtējums vai ietekmes uz Eiropas nozīmēs aizsargājamo dabas teritoriju (*Natura 2000*) novērtējums;
 - 4.1.2.2. Darbības, kurām saskaņā ar spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem jāveic ietekmes sākotnējais izvērtējums. Ieviešot Atveseļošanās plānu, var tikt plānoti projekti, kuri atbilst Novērtējuma likuma 2. pielikuma kritērijiem (piemēram dambju, molu un citu būvju būvniecība plūdu novēršanai, pilsētvides attīstības projekti u.c.), attiecīgi tiem var būt nepieciešams veikt arī ietekmes uz vidi novērtējumu, kas piemērojams ietekmes sākotnējā izvērtējuma rezultātā;
 - 4.1.2.3. Darbības, kurām saskaņā ar spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem ir nepieciešams saņemt nosacījumus no vides institūcijām. Tehniskajos noteikumos Valsts vides dienesta reģionālā vides pārvalde nosaka vides aizsardzības prasības, kuras jāņem vērā būvniecības ieceres dokumentācijas izstrādē un skaņošanā. Tehnisko noteikumu izstrādes procesā darbībām īpaši aizsargājamo dabas teritoriju individuālajos aizsardzības un izmantošanas noteikumos noteiktajos gadījumos, kā arī, ja ir sagaidāma ietekme uz ES nozīmes biotopiem vai īpaši aizsargājamām sugām, tehnisko noteikumu sagatavošanai Dabas aizsardzības pārvalde Valsts vides dienestam sniedz atzinumu par tehniskajos noteikumos ietveramajiem nosacījumiem.
- 4.2. Papildus minētajiem nosacījumiem projektu īstenošanas fāzē tiek plānoti šādi pasākumi negatīvo ietekmju novēršanai un samazināšanai pasākumi:
- 4.2.1. Lai neradītu negatīvu ietekmi uz gaisa kvalitāti, ko varētu sekmēt tāda AER kā **biomasas** izmantošanas veicināšana, negatīvās ietekmes kompensēšanai blīvi apdzīvotās teritorijās, tiks veicināta tāda AER izmantošana, kas nerada emisijas (saule, vējš utt.) vai tiks atbalstīta vecu sadedzināšanas iekārtu, kas izmanto biomasu vai ogles, aizstāšanu ar jaunām, efektīvām emisiju attīrīšanas iekārtām, kā arī pašvaldības ēku pieslēgšana pie centralizētās siltumapgādes. Atbilstoši Nacionālajam enerģētikas un klimata plānam 2021. – 2030. gadam Latvijā tiek plānota pāreja uz ne- emisiju AER tehnoloģijām – saule, vējš, siltumsūkņi, elektroenerģija utt., tādējādi neradot investīciju ietekmi uz bioloģisko daudzveidību. Kā norādīts Vides pārskatā Atveseļošanās plānā pamatā tiks realizēti saules AER projekti un tikai neliela daļa biomasas AER. Turklāt jau šobrīd enerģētiskajai biomasai tiek izmantoti pārsvarā meža atkritumi un atlikumi, kas ir pārpalikumi no apaļkoksnes ieguves, kā arī tehniskā koksne, kas nav izmantojama nevienam citam izmantošanas veidam kā enerģētikai.
 - 4.2.2. **Autoceļu būvniecības** procesa ietvaros autoceļu sarkanajās līnijās tiek plānots atbalstīt teritorijas labiekārtošanas darbus, piemēram, koku stādīšanu, apzaļumošanu. Savukārt kā enerģiju taupošu risinājumu plānots izmantot videi draudzīgu apgaismojumu. Projektu ieviešēji tiks aicināti ievērot zaļā publiskā iepirkuma prasības, sludinot iepirkumus būvniecības darbiem, kā arī noteikt minimālo būvniecības atkritumu pārstrādi un izmantošanu būvniecībā. Investīcijas ceļu infrastruktūras attīstībā plānotas sinerģijā ar citiem pasākumiem, kas atbalsta pāreju uz tīrākiem transporta veidiem, un investīcijām, kas stimulē sabiedriskā transporta izmantošanu.
 - 4.2.3. Projektu īstenošanai tiks aicināti ievērot **zaļā publiskā iepirkuma prasības**, sludinot iepirkumus būvniecības darbiem. Lai samazinātu būvdarbu ietekmi uz vidi visā to aprites ciklā, jaunas infrastruktūras izveidei iepirkumus plānots veikt, ievērojot

Ministru kabineta 2017. gada 20. jūnija noteikumus Nr. 353 “*Prasības zaļajam publiskajam iepirkumam un to piemērošanas kārtība*”, tostarp nosakot zaļā publiskā iepirkuma prasības un kritērijus būvdarbu komponentēs: energoefektivitāte, būvniecības materiāli, atkritumu apsaimniekošana, ūdens apsaimniekošana, transports u.c.

- 4.2.4. Lai samazinātu un reģenerētu (otrrreizēji pārstrādātu vai atkārtoti izmantotu) **būvniecības procesā radītos atkritumus**, ir jāievieš atbilstoši pasākumi būvniecības vietā. Reģenerācijas (atkārtotas izmantošanas vai otrreizējas pārstrādes) līmenim ir jābūt vismaz 55% no kopējā atkritumu svara.
- 4.3. Birojs secina, ka, ņemot vērā to, ka plānošanas dokumentam ir noteiktas plānotās reformas ar paredzētajām investīcijām, bet plānošanas dokumentā lielākajā daļā atbalstāmās darbības netiek noteiktas ar konkrētu teritoriālo piesaisti, tad Vides pārskatā ir iestrādāti vispārēji risinājumi plānošanas dokumenta īstenošanas ietekmes mazināšanai, galvenokārt, attiecinot tos uz normatīvo aktu prasībām. Vienlaicīgi Birojs konstatē (skatīt šā atzinuma 2.4.2. punktu ar apakšpunktiem un 3.6. punktā norādīto), ka plānošanas dokumentā atbalstāmās darbības (piemēram, darbības, kas saistītas ar plānotajām investīcijām 1.3.1.2.i. *Investīcijas plūdu risku mazināšanas infrastruktūrā, t.sk polderu sūkņu staciju atjaunošana, aizsargdambju atjaunošana, potamālo upju regulēto posmu atjaunošana*”) var būt priekšnoteikums arī ietekmei uz vidi, tai skaitā uz aizsargājamiem biotopiem un sugām, kā arī tie var būt objekti (tas atbilstoši Vides pārskata sniegtajai informācijai arī tiek konstatēts), kuriem atbilstoši Novērtējuma likumā noteiktajam būtu jāveic ietekmes uz vidi vai ietekmes uz Eiropas nozīmes īpaši aizsargājamām dabas teritorijām (*Natura 2000*) novērtējuma procedūra (kas atkarīgs arī no izvēlētās darbības vietas). Ņemot vērā minēto, konstatējams, ka vairāki vides aspekti un, iespējams, papildus risinājumi, kas būs nepieciešami un vērsti uz projektu sagaidāmās ietekmes uz vidi mazināšanu vai novēršanu, var būt noteicošais faktors arī attiecīgu Atveseļošanas plānā iekļautu pasākumu īstenošanas iespējamībai.

5. Plānošanas dokumenta iespējamās būtiskās pārrobežu ietekmes izvērtējums

Izstrādātājas vērtējumā Atveseļošanās plāna investīciju pasākumu īstenošana nav saistīta ar iespējamu pārrobežu ietekmi, ņemot vērā plānošanas dokumenta detalizācijas pakāpi, kas neļauj precīzi un kvantitatīvi novērtēt visas iespējamās ietekmes uz vidi.

6. Iespējamie kompensēšanas pasākumi

Vides pārskatā atzīmēts, ka Atveseļošanās plāna SIVN ietvaros pie plānošanas dokumenta detalizācijas nav konstatēta būtiska negatīva ietekme uz Eiropas nozīmes aizsargājamās dabas teritorijas (*Natura 2000*) teritorijām, tomēr, īstenojot Atveseļošanās plānu, piemēram, transporta infrastruktūras jomā vai konkrētu uzņēmējdarbības projektu attīstības gadījumā, ir iespējams, ka tie var ietekmēt šādas teritorijas. Tādos gadījumos atbilstoši normatīvo aktu prasībām ir jāveic ietekmes uz vidi sākotnējais izvērtējums, un, ja tajā tiek konstatēta būtiskas ietekmes iespējamība, – ietekmes uz Eiropas nozīmes aizsargājamo dabas teritoriju (*Natura 2000*) novērtējums. Vides pārskatā norādīts, ka – gadījumā, ja atbilstoši Latvijas normatīvo aktu prasībām kādam projektam tiek piemērota šāda procedūra, – tās laikā tiks izvērtēts plānotās darbības ietekmes būtiskums, nepieciešamība noteikt un ieviest kompensēšanas pasākumus.

Saskaņā ar likuma “*Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām*” 43. panta nosacījumiem kompensēšanas pasākumi ir jānosaka, ja plānošanas dokuments ietekmē Eiropas nozīmes aizsargājamās dabas teritorijas (*Natura 2000*) ekoloģiskās funkcijas, integritāti un ir pretrunā ar tās izveidošanas un aizsardzības mērķiem. Ņemot vērā to, ka Vides pārskats izstrādāts par Atveseļošanas plānu, kas izstrādāts detalizācijas pakāpē, kas neļauj precīzi identificēt katru konkrēto objektu, Vides pārskats satur tikai vispārēju novērtējumu, identificējot principus, vadoties no kuriem plānojamas un īstenojams rīcības, lai ietekmi uz attiecīgajām teritorijām

nepieļautu. Minētais ir iemesls tam, kādēļ Attīstības plāns nesatur likuma “*Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām*” 43. panta novērtējumu konkrētu teritoriju griezumā. Minētais arī nozīmē, ka tieši attiecīgs novērtējums, kas būs veikams (ja attiecināms) Atveseļošanas plānā noteikto investīciju projektiem, būs priekšnoteikums tam, vai Atveseļošanas plāna izstrādes procesā iecerēto pasākumu īstenošana būs iespējama (kopumā vai daļā).

7. Paredzētie pasākumi monitoringa nodrošināšanai

Vides pārskatā sniegta informācija par vides monitoringu nodrošināšanas kārtību, norādot monitoringa ziņojumā iekļaujamos monitoringa indikatorus, ņemot vērā izvērtētā plānošanas dokumenta saturu un tā ietekmes novērtējumu. Izstrādātājas vērtējumā monitoringa ziņojumā par plānošanas dokumenta ieviešanas rezultātiem ir izmantojami jau Atveseļošanās plānā ietvertie rādītāji un Nacionālajā attīstības plānā 2021. – 2027. gadam iekļautie indikatori. Kā galvenie no tiem ir ieteikti: kopējās SEG emisijas, CO₂ piesaiste, gaisa piesārņojuma % samazinājums (NO_x, PM_{2,5}, NH₃), augstai un labai ekoloģiskai kvalitātei atbilstošu ūdensobjektu īpatsvars, sadzīves atkritumu pārstrādes līmenis, radītais sadzīves atkritumu daudzums uz iedzīvotāju, no AER saražotās enerģijas īpatsvars transportā, zemas emisijas transportlīdzekļu īpatsvars visu transportlīdzekļu skaitā, no AER saražotas enerģijas īpatsvars kopējā enerģijas gala patēriņā, mājokļu, t.sk. dzīvokļu īpašumu skaits, kur uzlabota energoefektivitāte, kā arī citi.

Monitoringa ir neatņemama plānošanas dokumenta īstenošanas sastāvdaļa, un arī SIVN kontekstā MK Noteikumi Nr. 157 paredz monitoringa nosacījumus. Tomēr jāņem vērā, ka paša plānošanas dokumenta monitoringa un SIVN monitoringa (lai gan tos var veikt vienotā sistēmā) nav viens un tas pats, jo SIVN monitoringa uzdevums ir sekot līdzi (uzraudzīt) vai Vides pārskatā izdarītās prognozes par vides stāvokli (to, vai vides problēmas nesaasināsies, neparādīsies jaunas vides problēmas), ir attaisnojušās. SIVN monitoringā fokuss ir uz vides prognozēm, nevis paša plānošanas dokumenta mērķu sasniegšanu. MK Noteikumu Nr. 157 30. punkts izskaidro šāda monitoringa veikšanas mērķi, tas veicams, “*Lai konstatētu plānošanas dokumenta īstenošanas tiešu vai netiešu ietekmi uz vidi, vides pārskatā iepriekš neparedzētu ietekmi uz vidi, kā arī, ja nepieciešams, izdarītu grozījumus plānošanas dokumentā*”. Tādēļ jau Vides pārskatā nepieciešams definēt, ko tieši (un kuru ietekmju kontekstā) būs nepieciešams uzraudzīt, kādi būs indikatori, kas ļaus novērtējumā secināt, ka plānošanas dokumenta īstenošanas ietekme uz vidi atbilst prognozētajai. Lai arī šādam nolūkam var izmantot arī Atveseļošanās plānā ietvertos rādītājus un Nacionālajā attīstības plānā 2021. – 2027. gadam iekļautos indikatorus, jau Vides pārskatā ir jādefinē saistība un korelācija (tās pamatojums) starp katru konkrēto rādītāju/indikatoru un Attīstības plānā prognozētās ietekmes un kaitējuma uzraudzību. Vides pārskatā Atveseļošanas plāna ietekmes uz vidi vērtētas, balstoties uz tādiem definētiem ietekmes aspektiem kā katras plānotās aktivitātes radītās 1. SEG emisijas; 2. ietekme uz gaisa kvalitāti; 3. resursu izmantošana; 4. ietekme uz cilvēka veselību, drošību, savukārt vērtējums atbilstoši Tehniskajiem norādījumiem par principa “*nenodarīt būtisku kaitējumu*” piemērošanu veikts, vadoties no 3.5. punktā norādītajiem sešiem konkrētiem kritērijiem.

II Vides pārskata sabiedriskā apspriešana

Atbilstoši Noteikumu Nr. 157 noteiktajām prasībām paziņojums par sabiedrisko apspriešanu plānošanas dokumentam un tā Vides pārskatam tika publicēts 2021. gada 1. martā Latvijas Republikas oficiālajā izdevumā “*Latvijas Vēstnesis*” (Oficiālais publikācijas Nr. 2021/41.DA2), nosūtīts Birojam ievietošanai tīmekļa vietnē, kā arī publicēts Finanšu ministrijas tīmekļa vietnē: www.fm.gov.lv.

Saskaņā ar Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likumu dokumentu projektu sabiedriskā apspriešana notika no 2021. gada 1. marta līdz 2021. gada 31. martam. Tās laikā Vides pārskata

sabiedriskā apspriešanas sanāksme notika neklātienēs formā (attālināti) laika posmā no 2021. gada 22. martam līdz 2021. gada 28. martam, tiešsaistes videokonference norisinājās 2021. gada 26. martā plkst. 10.00. Vides pārskata un plānošanas dokumentu projekti, kā arī video prezentācija tika publicēti Finanšu ministrijas tīmekļa vietnē: www.fm.gov.lv.

Vides pārskata projekts komentāru un priekšlikumu sniegšanai tika nosūtīts Biroja norādītajām institūcijām un organizācijām. Atzinumos sniegti divu veidu komentāri – identificēta nepieciešamība veikt redakcionālus labojumus un precizējumus, kā arī komentāri veikt labojumus pēc būtības. Kopsavilkums par saņemtajiem komentāriem, kā arī atbildes uz komentāriem sniegtas Vides pārskata 4. pielikumā "Pārskats par saņemtajiem priekšlikumiem".

Izvērtētā dokumentācija:

Eiropas Savienības atveseļošanās un noturības mehānisma plāns Latvija un tā Vides pārskats.

Piemērotās tiesību normas:

1. Eiropas Parlamenta un Padomes 2001. gada 27. jūnija Direktīva 2001/42/EK "Par noteiktu plānu un programmu ietekmes uz vidi novērtējumu";
2. Likums "Par ietekmes uz vidi novērtējumu";
3. Ministru kabineta 2004. gada 23. marta noteikumu Nr. 157 "Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums" III, IV, V, VI, VII, VIII daļa.

Biroja viedoklis:

Atbilstoši Novērtējuma likuma 23. pieci *prim* panta 6. un 7. daļas prasībām Birojs konstatē, ka:

1. **Atveseļošanās plāna Vides pārskats kopumā atbilst normatīvo aktu prasībām, tajā ietverti secinājumi par vides problēmām un nepieciešamajiem risinājumiem to novēršanai, tomēr tie izstrādāti tādā detalizācijā, kādu pieļauj plānošanas dokumenta detalizācija un veiktā izpēte. Pilnveidojot Vides pārskatu, ņemams vērā šajā Biroja atzinumā (1.7.3., 1.7.4., 2.4.2. ar apakšpunktiem, 3.5., 3.6., 4.3. un 7. punktā) norādītais.**
2. **Lai konstatētu Atveseļošanās plāna īstenošanas radīto tiešo vai netiešo ietekmi uz vidi, Finanšu ministrijai vismaz vienu reizi plānošanas periodā (2027. gadā) jāizstrādā monitoringa ziņojums un jāiesniedz (arī elektroniskā veidā) Birojā.**

Birojs vērš uzmanību, ka Finanšu ministrijai atbilstoši Noteikumu Nr. 157 27. punktā noteiktajam jāsigatavo informatīvais ziņojums par to, kā plānošanas dokumentā integrēti vides apsvērumi, kā ņemts vērā Vides pārskats, Biroja atzinums un sabiedriskās apspriešanas rezultāti, jāsniedz izvēlēta risinājuma pamatojums un jānorāda pasākumi ietekmes monitoringam. Atbilstoši Noteikumu Nr. 157 28. un 29. punktā noteiktajam jāsigatavo un jāpublicē arī paziņojums par plānošanas dokumenta pieņemšanu.

Direktora p.i.,

Ietekmes uz vidi novērtējumu daļas vadītāja

(paraksts*)

Iveta Jēgere

Dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu

Atzinums nosūtīts:

- Finanšu ministrijai, *E.Adresē*.